

Český filosof v Japonsku : rozhovor s prof. Ludvíkem Armbrusterem

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
2002, vol. 51, iss. B49, pp. [151]-154

ISBN 80-210-2815-7

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106286>

Access Date: 16. 02. 2024

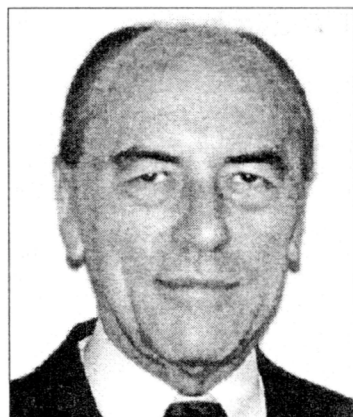
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ČESKÝ FILOSOF V JAPONSKU ROZHOVOR S PROF. LUDVÍKEM ARMBRUSTEREM

Jedním z českých filosofů, kteří se dokázali výrazně prosadit v cizině, když v období po únoru 1948 opustili Československo, je i profesor dr. Ludvík Armbruster, TJ (1928). Při jeho návštěvě na katedře filosofie v prosinci 2001, kdy byl oponentem jedné rigorózní práce z oblasti hermeneutiky, jsme ho požádali, aby nám řekl pár slov o své dosavadní životní dráze a svých zkušenostech z působení v Japonsku, a tak doplnil informace, které lze číst v jeho hesle ve Slovníku českých filosofů (Brno 1998). Red.*

Nepočítal jsem s tím, že bych se ještě mohl vrátit do vlasti, do své rodné Prahy. Případá mi to všechno jako sen. Vyrůstal jsem v Praze – Nuslích, v českém prostředí. Že jsem rakouský státní příslušník jsem se dozvěděl, teprve když Hitler vpadl v roce 1938 do Rakouska a naše rodina, která zdědila rakouskou státní příslušnost po dědečkovi, se náhle ocitla v překérní situaci. Marně jsme tehdy žádali nejprve o československé, pak o protektorátní občanství. Tento neúspěch se později, v letech komunistického pronásledování, ukázal být spíše požehnaním. Pokud jde o má studia před vynuceným odchodem do zahraničí: Válečná léta jsem strávil na později zrušeném vyšehradském reálném gymnáziu. Nalezl jsem tehdy duchovní oporu u jezuitů, u svatého Ignáce. Zájem o filosofii v poválečných letech ve mně vzbudily hodiny marxismu-leninismu. Začel jsem se trochu do filosofické literatury a snažil se znepríjemnit život našemu profesorovi. Když jsem po maturitě vstoupil k jezuitům, začal jsem se po noviciátu zabývat filosofií profesionálně v jezuitském učilišti v Děčíně. Studovali tam tehdy čeští a slovenští jezuité pod vedením řady kompetentních profesorů, členů Tovaryšstva Ježíšova, kteří téměř všichni vystudovali v předválečných letech v cizině; jejich jména dnes zdobí Slovník českých filosofů (František Konečný, Antonín Lepka, Pavel Nemeškal, Ota Polách, František Vojtek). Patřili ke ztracené generaci. Okolnosti nacistické okupace a poté pronásledování komunistickým režimem jim nedovolily rozvinout širší vědeckou činnost. I pro mne skončil studijní pobyt v Děčíně již v druhém semestru zrušením Filosofického institutu TJ a pozatýká-ním všech řeholníků v dubnu 1950.

Po svém vyhoštění z republiky jsem se odebral přes Rakousko do Říma, kde jsem na Gregoriánské univerzitě pokračoval v přerušených studiích. Tam jsem

Sophia University, Tokyo

se seznámil s mladým japonským knězem, který mě, když se dozvěděl o mém úmyslu hlásit se do misíí, pozval do Japonska. První čtyři roky v Japonsku jsem se věnoval studiu japonštiny a napsal a obhájil na církevní filosofické fakultě univerzity Sophia doktorskou dizertaci o pojmu objektivitu u Karla Jasperse. Samozřejmě byla taková exulantská kariéra možná pouze v rámci zázemí, jaké poskytuje svým členům mezinárodní řeholní společenství. Na studium teologie jsem se vypravil jako novopečený Dr.phil. do Frankfurtu nad Mohanem. Zapsán jsem byl na Teologické fakultě SJ. Sankt Georgen. Mohl jsem se tehdy účastnit filosofických seminářů, které na frankfurtské univerzitě společně pořádali Max Horkheimer a Theodor W. Adorno. Diskuse v tomto akademickém kruhu mi otvíraly nové perspektivy a vhodně doplňovaly program teologické fakulty.

Po návratu do Japonska jsem začal vyučovat dějiny moderní evropské filosofie na jezuitu vedené katolické univerzitě Sophia v Tokiu. Zároveň jsem byl vychovatelem, později i rektorem v tokijském diecézním semináři. Jak jsem se prosadil v japonském prostředí? Jedno staré japonské přísloví praví, že „slepec nemá strach před hadem“. Zpočátku jsem netušil, do čeho se to vlastně pouštím. Dodnes se říká, že se našinec po třech týdnech pobytu v Japonsku cítí schopen napsat o této zemi knihu. Po třech měsících si ještě troufá napsat článek, po třech letech se však odmlčí úplně, poněvadž si začíná uvědomovat, jak rozdílné zdívo se skrývá pod klamnou omítkou západní civilizace. Málokdo si u nás uvědomuje, že se japonská kultura vyvíjela od přijetí čínského písma tisíc let bez jakéhokoli styku s Evropou. Po krátkém jaru křesťanských misíí, zahájených roku 1549 Františkem Xaverským, se pak Japonsko v 17. století na 300 let uzavřelo vůči okolnímu světu a prospalo jako Šípková Růženka převraty evropského novodobí a s nimi i vývoj našeho moderního individualismu. Mnohem více než my cítí Japonci dodnes potřebu náležet k homogennímu kolektivu, který je usměrňuje a inspiruje. Přitom však vědí, díky zaměření svého od nás přejatého

školského systému, nezměrně víc o nás, než my víme o nich. Přesto v Japonsku stále přežívají populární kliše, podle nichž je Angličan vzorem gentlemana, Francie Mekkou literátů, Německo zemí, kam se jezdí studovat filosofii, a naše země spolu s Rakouskem jsou cílem adeptů hudby a zpěvu. Jako Evropan jsem měl oproti americkým kolegům a ve srovnání s cizinci přicházejícími do Japonska z Asie výhodu, že Japonci vzhlížejí k naší kulturní tradici s úctou. To ale nic nemění na tom, že Japonci jsou nejraději mezi sebou a na „vetřelce“ se dívají s nedůvěrou. Tato inzulární mentalita, posílená zmíněnou dlouhodobou dobrovolnou izolací, je handicap, s nímž se Japonci budou musit v současné situaci pokračující globalizace potýkat.

Všeobecně řečeno, neměli Japonci po otevření své země v polovině 19. století jinou volbu, než „dostihnout a předstihnout“, nechtěli-li se dříve nebo později stát kolonií některé z tehdejších velmocí. Co platilo na poli techniky, charakterizovalo donedávna i situaci vědeckého bádání a zrcadlilo se ve filosofických diskusích. Japonci dováželi své filosofické náměty z Evropy a rozvíjeli je po svém. Fenomenologie Heideggerova stylu byla před válkou v sedle, její přední představitelé se však, podobně jako v Německu, kompromitovali spoluprací s militaristickým režimem a museli po válce opustit své katedry na univerzitách. Na jejich místo nastoupili z vězení propuštění marxisté. Třetí silou v učených společnostech se pak stali mladí japonští filosofové, kteří vystudovali díky štedře udělovaným stipendiím v USA a začali doma propagovat logický pozitivismus různých odstínů. Dnes se celý japonský filosofický svět zabývá problémy lingvistické revoluce.

S vědomím, že riskuji nevoli svých japonských kolegů, k tomu musím poznamenat, že se mi jejich filosofický diskurs jevil podivně nereálný, protože byl na jedné straně přejat s výslovným odhlížením od jeho kořenů v evropské křesťanské tradici, na druhé straně ale zůstává bez vztahů k danostem jejich vlastní domácí kultury. Jim se zase musela má účast na jejich práci jevit jako anachronismus: „Jak to, že takhle filosofujete, a přitom můžete být věřícím křesťanem?“ Pro mne byla tato situace často nepříjemná, byla ale příležitostí k hlubšímu zamýšlení nad vztahem filosofické reflexe ke skutečnému životu v jeho všech dimenzích. Vracel jsem se tak přes Japonsko ke svým evropským kořenům. V tomto smyslu byla má filosofická práce spíše reakcí na situaci, v níž jsem se v Japonsku ocitl, než rozvíjením nějakého předem stanoveného tématu.

Již léta strávená po roce 1950 v Itálii mi darovala potřebný odstup k objektivnějšímu chápání našich domácích problémů. Překvapilo mě, že moji italská kolegové o nás věděli jenom to, že u nás vládne Tito (!) a že jsme vyhnali sudetské Němce. Jestliže jsem doma v mládí Čechům fandil, nyní jsem se učil mít své krajany rád, s jejich přednostmi, slabostmi i chybami. V Japonsku na mne působilo blahodárně, že se mě lidé přestali ptát, zdali jsem Čech, nebo Rakušan. Takové „detaily“ ztrácely na tu dálku svou důležitost. Pomáhalo mi to zařazovat naše malé národní idiosynkrasie do velkých evropských souvislostí. Uvědomoval jsem si, jakou předností pro rozvoj naší kultury bylo soutěžení a soupeření Čechů, Němců a Židů v Praze. Teď, když Němci vyvraždili Židy a my jsme odsunuli Němce, jsou Češi v Praze sami a ochuzeni. Jen smutně jsem mohl vy-

světlovat Japoncům, že Sigmund Freud a Edmund Husserl, jejichž spisy v překladu čtou, byli moravští rodáci, a že Bernard Bolzano, pražský rodák, Rudolph Carnap a Albert Einstein vyučovali na německé univerzitě v Praze.

Jak pro Japonce, tak pro nás znamená globalizace vstup do mezinárodní společnosti: politicky, hospodářsky i kulturně. Máme-li obstát v mezinárodní soutěži, musíme si uvědomit své šance i své meze a překonat jak své komplexy, tak i jejich šovinistické kompenzování. Musíme se smířit s tím, že druhá světová válka ukončila evropskou hegemonii ve světě a vykazala nám místo po boku asijských, afrických a amerických národů při budování nové světové civilizace.

CZECH PHILOSOPHER IN JAPAN THE INTERVIEW WITH LUDVÍK ARMBRUSTER

Prof. Dr. Ludvík Armbruster (*1928) ranks to the personalities who went abroad after February 1948. After philosophical and theological studies (Rome, Frankfurt) he has been teaching the history of modern European philosophy at the Catholic University Sophia in Tokyo since 1961 (compare item L. Armbruster in the Dictionary of Czech Philosophers, Brno 1998). The interview which took place at the Department of Philosophy in Brno in 2001 is concentrated to his life events and to the experience with Japanese milieu and Japanese philosophical thought.